

Jacsó Judit

KLÍMABÜNTETŐJOG MINT ÚJ KIHÍVÁS

A környezeti károk messzemenő következményekkel járnak a természeti környezetre, így a légkörre, a klímára is. A klímavédelem jogi szabályozásának alapját nemzetközi szerződések jelentik, amelyek uniós jogi dokumentumokban is megjelennek, és a tagállami szintű (központi, regionális, települési) szabályozásra is hatással vannak.¹ Az ENSZ keretében 2015-ben elfogadott *Párizsi megállapodás*² mérföldkőnek tekinthető a globális felmelegedés elleni küzdelem területén. A 196 aláíró állam vállalta, hogy együttesen lépnek fel az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése és ezáltal az éghajlatváltozás hatásainak enyhítése érdekében. A Párizsi megállapodást az Európai Unió és annak valamennyi tagállama aláírta és megerősítette. Fontos lépés volt uniós szinten a Bizottság 2019-ben kiadott közleménye az *európai zöld megállapodásról*³ (*European Green Deal*).⁴ Ebben többek között célként határozták meg a nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátás 2050-re történő megszüntetését, amelynek elérésével az EU a világ első klímasemleges térségévé válna. Ehhez a Bizottság a *környezeti bűnözés elleni küzdelem fokozását* is szükségesnek tartja.⁵ Az EU első éghajlatvédelmi „törvényét” közvetlenül alkalmazandó jogi aktus formájában 2021-ben fogadta el (úgynevezett *európai klímarendelet*).⁶

¹ Lásd a jogi szabályozás keretrendszeréről: GYÜRE 2018: 85–86.

² Lásd: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/parisagreement_publication.pdf.

³ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az európai zöld megállapodás. COM/2019/640. Lásd bővebben: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_hu.

⁴ Lásd: www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/.

⁵ Az európai zöld megállapodás. COM/2019/640: 28.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1119 rendelete (2021. június 30.) a klímasemlegesség elérését célzó keret létrehozásáról és a 401/2009/EK rendelet, valamint az (EU) 2018/1999 rendelet módosításáról (európai klímarendelet). HL L 243. 2021.7.9. 1–17.

Az Európai Parlament és a Tanács 2024 áprilisában fogadta el a *környezet büntetőjogi védelméről szóló új irányelvet*,⁷ amely tartalmazza a tényállásokra és a szankciókra vonatkozóan a környezeti büntetőjog anyagi jogi minimum-szabályait. A tagállamoknak az irányelvet 2026. május 21-ig kell átültetniük saját jogrendszerükbe. Az (EU) 2024/1203 irányelvben az uniós jogalkotó felhívta arra a figyelmet, hogy

„az éghajlatváltozás felgyorsulása, a biológiai sokféleség csökkenése és a környezetkárosodás azok pusztító hatásának kézzelfogható példáival együtt ahhoz vezetett, hogy a zöld átállást korunk meghatározó célkitűzéseként és a generációk közötti méltányosság kérdéseként ismerték el.”⁸

A klímavédelem területén kiemelt jelentőségű az *Emberi Jogok Európai Bíróságának* (a továbbiakban: EJEB) az úgynevezett *KlimaSeniorinnen*-ügyben 2024. április 9-én hozott precedensértékű ítélete.⁹

A tanulmány rövid áttekintést ad az új környezetvédelmi büntetőjogi irányelvről, valamint az EJEB ítéletéről, kitérve arra a kérdésre, hogy milyen feladatok várnak a magyar jogalkotóra az uniós jogi követelmények nemzeti büntetőjogba történő átültetése során, különös tekintettel a hatályos környezetvédelmi büntetőjogot kiegészítő *klímabüntetőjog* területén.

A klímavédelem kérdésével is foglalkozott a Miskolci Egyetem és a Heidelbergi Egyetem közös szervezésében 2024. március 4–5-én megvalósult *Zöld kriminológia és Green Deal: Környezet- és klímavédelem – a büntetőjog halaszthatatlan feladata* című nemzetközi konferencia.¹⁰ Polt Péter legfőbb ügyész úr a *Környezetvédelem az Európai Unióban (Green Deal)* című előadása keretében a magyarországi gyakorlati tapasztalatokat mutatta be az ügyészség szempontjából. Legfőbb ügyész úr a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara által

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1203 irányelve (2024. április 11.) a környezet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK és a 2009/123/EK irányelv felváltásáról. HL L 1203. 2024.4.30. 1–28.

⁸ (EU) 2024/1203 irányelv, Preambulum 23. pontja.

⁹ Verein KlimaSeniorinnen Schweiz und Andere / Schweiz (Antragsnr. 53600/20) – Entsch. v. 09.04.2024. A pert a KlimaSeniorinnen Schweiz egyesület égisze alatt 64 év feletti nők nyújtották be, összesen 2038-an, valamint négy 80 év feletti nő, akiknek egészségét jelentősen befolyásolja az éghajlatváltozás miatt emelkedő hőmérséklet.

¹⁰ A konferencia az Alexander von Humboldt Alapítvány által támogatott *A vállalatok büntetőjogi felelősségének rendszerezése* című partnerségi projekt keretében valósult meg. Lásd a projekt eredményeiről: DANNECKER–JACSÓ 2024.

koordinált több uniós projektben is aktívan közreműködött, így a HERCULE III projektekben (szakmai felelős: Farkas Ákos), előadásaiival és tanulmányaival nagyban hozzájárult a projekt sikeres megvalósításához, szakmai támogatásáért köszönettel tartozunk.

KLÍMAVÉDELEM ÉS BÜNTETŐJOG

Az éghajlatváltozás legfőbb oka a fosszilis tüzelőanyagok (kőolaj, földgáz, szén stb.) égetése, amely üvegházhatású gázokat bocsát ki a légkörbe. A *klímavédelem* röviden meghatározva nem jelent mást, mint a szennyezőanyag-kibocsátás, különösen az üvegházhatású gázok csökkentésére irányuló intézkedéseket a Föld légkörének fokozatos pusztulása és az ezzel összefüggő éghajlatváltozás ellensúlyozása érdekében.¹¹ Noha a *levegő védelme* (az ellene irányuló magatartások, így a levegőszennyezés szankcionálása) szoros kapcsolatban áll a klímavédelemmel, az nem szűkíthető le csupán arra.¹² A légkör/klíma a földi ökoszisztéma alapja, amely egyben a klasszikus környezeti elemek (levegő, föld, víz) alapfeltétele is, ezért kiemelt védelmet igényel. Ezt a megközelítést támasztja alá a hazai szabályozásunk is:

„A levegő védelme kiterjed a légkör egészére, annak folyamataira és összetételére, valamint a klímára. A levegőt védeni kell minden olyan mesterséges hatástól, amely azt, vagy közvetítésével más környezeti elemet sugárzó, folyékony, légnemű, szilárd anyaggal minőségét veszélyeztető, vagy egészséget károsító módon terheli.”¹³

A tagállamok hatályos *éghajlatvédelmi jogszabályai* nem tartalmazzak olyan kifejezett büntetőjogi rendelkezéseket, amelyek általában a klímaváltozás káros hatásainak megelőzésére vagy csökkentésére irányulnának. A klímavédelem elősegítésére elsősorban közigazgatási jogi eszközök, azon belül is közigazgatási szankciók (például bírságok) állnak rendelkezésre. A büntetőjognak eddig korlátozott szerepe volt az éghajlatváltozásra adott válaszlépésekben, ami dogmatikai nehézségekre vezethető vissza. Egyrészt az éghajlatváltozáshoz és annak

¹¹ FRISCH 2015: 427; SATZGER – VON MALTITZ 2021: 9.

¹² PAPP 2022: 160.

¹³ 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól 22. §.

következményeihez természetes személyek, de leginkább a vállalatok klímakárosító magatartásának összhatása vezet (okozatossági probléma), másrészt ezen magatartások nagy részben társadalmilag hasznosak és nélkülözhetetlenek is egyben (gondolhatunk például a közlekedésre, amely a mindennapi életünk része).¹⁴ Ugyanakkor utalnunk kell arra, hogy a környezeti bűncselekmények hatályos szabályozása a levegő védelmét célzó rendelkezéseket is tartalmaz (így például a magyar Btk.-ban az *ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés*¹⁵ bűncselekménye, amelynek a gondatlan alakzata is büntetendő).

Wolfgang Frisch 2015-ben megjelent tanulmányában felhívta a figyelmet a büntetőjog szerepére az éghajlatvédelemben,¹⁶ amellyel jelentősen hozzájárult Németországban a témakörrel kapcsolatos tudományos diskurzus kibontakozásához. Alapvető kérdésként merült fel, hogy szükség van-e az éghajlatváltozást előidéző magatartások pönalizálására, és azt járulékos formában – azaz a közigazgatási jogszabályok megsértéséhez kell-e kötni – vagy autonóm módon, önálló jelleggel kellene büntetni. 2024-ben jelent meg Helmut Satzger és Nicolai von Maltitz szerkesztésében az első tanulmánykötet (*Klíma büntetőjog. A tilalmi és szankciós normák szerepe az éghajlatvédelemben*),¹⁷ amelyben számos, a klímabüntetőjoggal összefüggő kérdést taglaló tanulmány található (így vizsgálták a szerzők többek között a klíma mint univerzális jogi tárgy kérdéskörét, a klímabüntetőjog járulékos jellegét és a joghatósággal kapcsolatosan felmerülő kérdéseket is).

Néhány évtizeddel ezelőtt a környezetvédelem területén is hasonló utat jártunk be. Ma már általánosan elfogadott, hogy a környezetvédelem az emberi élet fenntartásának, így az emberi jogok gyakorlásának is az alapvető előfeltétele. „A környezethez való jog a környezet védelmére és az élet természeti alapjának fenntartására vonatkozó állami köteleiséget jelenti.”¹⁸ Az egészséges környezethez való jog alkotmányban rögzített alapjog.¹⁹ A klímavédelem keretében azonban a *jövő nemzedékek érdekeinek* szem előtt tartásáról is szó van, amelynek alkotmányos megjelenítése ehhez képest még ritkábban fordul elő.²⁰ E téren

¹⁴ SATZGER – VON MALTITZ 2021: 2.

¹⁵ Btk. 249. §.

¹⁶ „Büntetőjog és éghajlatvédelem. A büntetőjog éghajlatvédelemhez való hozzájárulásának lehetőségei és korlátai a nemzetközi éghajlatvédelmi megállapodásokkal összhangban.” Lásd: FRISCH 2015.

¹⁷ SATZGER – VON MALTITZ 2024.

¹⁸ CZINE 2022: 16.

¹⁹ Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdés: „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”

²⁰ Lásd bővebben: SÜLYÖK 2021.

kiemelt jelentősége van az EJEB közelmúltban hozott ítéletének, ezt mutatjuk be a következő alfejezetben.

AZ EJEB KLIMASENIORINNEN-ÍTÉLETE

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE) a polgári és politikai jogokat védi. Az EJEB esetjogában azonban egyre több ítéletet találunk, amelyben a bíróság egyre inkább figyelembe veszi az egyéni jogok és szabadságok kapcsolatát a környezet védelmével – ahogy arra Polt Péter is rámutatott.²¹ A klímavédelem területén az *EJEB KlimaSeniorinnen-ítélete*²² mérföldkőnek tekinthető. Az elmúlt években a klímaváltozással kapcsolatos több ügy is az EJEB elé került (ezeket nevezzük összefoglalóan *éghajlatvédelmi pereknek*),²³ de ez volt az első, amelyről a bíróság érdemben döntött, és marasztaló ítéletet hozott. Az Európa Tanács tagállamai számára olyan pozitív kötelezettséggé vált a klímavédelem, valamint a klímaváltozás negatív hatásainak csökkentése, amelynek a nem teljesítése az emberi jogok sérelmével járhat. Az EJEB ebben az ügyben elmarasztalta Svájcot, mert nem teljesítette maradéktalanul kötelezettségét a klímaváltozás megfékezése, az üvegházhatású gázok kibocsátása területén, és ezáltal megsértette az idős kérelmező nők emberi jogát. Az EJEB a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog sérelmét állapította meg ebben az ügyben (EJEE 2. cikk, 8. cikk), és elítélte a svájci kormányt a nem megfelelő klímapolitikájáért. A döntés jelentősége abban ragadható meg, hogy az EJEB a klímavédelmet emberi jogként ismerte el, amelyből a klíma büntetőjogi eszközökkel történő védelmének jogalapja és szükségessége is levezethető. Az ítélet a nemzedékek közötti igazságosság, szolidaritás kapcsán is jelentős.²⁴

Megjegyzendő, hogy a német Szövetségi Alkotmánybíróság úgynevezett éghajlatvédelmi határozatában szintén kimondta, hogy a polgárok alapvető jogai sérülnek, ha az állam ma nem hoz intézkedéseket a környezet és az éghajlat védelmére.²⁵

²¹ POLT 2013: 12.

²² Lásd: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-14304>.

²³ BÖGÖS 2023; SULYOK 2020.

²⁴ LUX 2024.

²⁵ Bundesverfassungsgericht, Beschluss vom 24. März 2021, Az. 1 BvR 2656/18, 1 BvR 96/20, 1 BvR 78/20, 1 BvR 288/20, 1 BvR 96/20, 1 BvR 78/20.

AZ UNIÓS KÖRNYEZETVÉDELMI BÜNTETŐJOG ÚJ IRÁNYA

Az Európai Unióban először 2003-ban egy *kerethatározatot*,²⁶ majd 2008-ban *irányelvi*²⁷ szintű szabályozást fogadtak el.²⁸ A 2008. évi irányelv hozzájárult a tagállamok környezet védelmét szolgáló büntetőjogi szabályozásának harmonizálásához, azonban az a gyakorlatban nem bizonyult hatékony eszköznek.²⁹

Az új szabályozás előzménye

A Bizottság 2021-ben fogadta el javaslatát³⁰ a meglévő szabályozás reformjáról, ezzel párhuzamosan egy közleményt is kiadott a *környezeti bűnözés elleni fellépés fokozásáról*.³¹ Az Európai Bizottság 2019–2020-ban értékelte az irányelv tagállami végrehajtását. A vizsgálat alapján láthatóvá vált, hogy a gyakorlatban az irányelv a tagállamok szintjén nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a környezeti bűncselekmények miatt indított büntetőeljárások száma, a kiszabott szankciók mértéke is alacsony volt, így az prevenciós hatást sem tudott kiváltani, valamint hiányosságokat mutattak ki a határon átívelő együttműködés területén is.³² A Bizottság célja volt az *európai zöld megállapodásra* is tekintettel ezen hiányosságok kiküszöbölése.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy a környezeti bűncselekmények elkövetése szoros kapcsolatban áll a *szervezett bűnözéssel*.³³ A Tanács által elfogadott súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos következtetések (EMPACT)³⁴ a 2022 és 2025 közötti uniós prioritások között nevesítette a

²⁶ A Tanács 2003/80/IB kerethatározata (2003. január 27.) a környezet büntetőjog általi védelméről. A kerethatározatot az Európai Bíróság hatásköri okok alapján megsemmisítette.

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve (2008. november 19.) a környezet büntetőjog általi védelméről.

²⁸ GÖRGÉNYI 2018: 63.

²⁹ FAURE 2024: 153.

³⁰ Javaslat. Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a környezet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK irányelv felváltásáról. COM(2021) 851.

³¹ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a környezeti bűnözés elleni küzdelem fokozásáról. COM(2021) 814.

³² COM(2021) 851. Indokolás 1. pont.

³³ Lásd az EUROJUST jelentését a környezeti bűncselekmények elleni fellépés tapasztalatairól: www.eurojust.europa.eu/publication/report-eurojusts-casework-environmental-crime.

³⁴ European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats.

környezeti bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépést szolgáló intézkedések bevezetését és a jogszabályi keret javítását is.³⁵

Az (EU) 2024/1203 irányelv újításai

A környezeti bűncselekmények körének bővítése

Az új szabályozásnál az uniós jogalkotó az *európai zöld megállapodást*, valamint a *biodiverzitási stratégiát*³⁶ is figyelembe vette. A környezeti bűncselekmények tényállására vonatkozó minimumszabályok tekintetében kiemelendő, hogy a 2008/99/EK irányelvben is szabályozott büntetendő magatartások köre *jelentősen kibővült*. A korábbi 9 helyett 20 környezeti bűncselekményt kell a tagállamoknak büntetni rendelniük. Ezek közé tartozik például az illegális fatereskedelem³⁷ vagy a hajóalkatrészek uniós jognak nem megfelelő újrafeldolgozása³⁸ és a vegyi anyagokra vonatkozó jogszabályok súlyos megsértése is. A klímavédelmi büntetőjog szempontjából kiemelendő, hogy az *ózonkárosító anyagok* mellett külön nevesíti az irányelv a *fluortartalmú üvegházhatású gázokkal kapcsolatos jogellenes magatartásokat*.

A tagállamok nemzeti jogukkal összhangban további bűncselekményekről is rendelkezhetnek a környezet védelme érdekében. Az irányelv *minősítő körülményeket*,³⁹ valamint *súlyosító körülményeket*⁴⁰ (például a bűnszervezetben elkövetés) is szabályoz. *Enyhítő körülmény*, ha az elkövető visszaállítja a természet korábbi állapotát, vagy együttműködik a hatósággal, hozzájárul a többi elkövető személyének megállapításához vagy bizonyíték megszerzéséhez.⁴¹

A szándékos, meghatározott esetekben a súlyos gondatlan, jogellenes magatartások (mulasztás is) tartoznak az irányelv hatálya alá. A keretet kitöltő uniós

³⁵ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025). COM/2021/170.

³⁶ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia. Hozzuk vissza a természetet az életünkbe! COM/2020/380.

³⁷ (EU) 2024/1203 irányelv 3. cikk (2) bekezdés p) pontja.

³⁸ (EU) 2024/1203 irányelv 3. cikk (2) bekezdés h) pont.

³⁹ (EU) 2024/1203 irányelv 3. cikk (3) bekezdés.

⁴⁰ (EU) 2024/1203 irányelv 8. cikk.

⁴¹ (EU) 2024/1203 irányelv 9. cikk.

jogszabályokat az adott büntetendő magatartásnál nevesíti, másrészt a jogellenes fogalmát is definiálja (amely egyaránt lehet mulasztás is), és külön rendelkezik a megtévesztéssel megszerzett engedélyről:

„Az ilyen magatartás még akkor is jogellenes, amennyiben azt valamely tagállam illetékes hatósága által kibocsátott engedély alapján tanúsítják, ha az említett engedélyt csalárd módon vagy vesztegetéssel, zsarolással vagy kényszerítéssel szereztek meg, vagy ha az ilyen engedély nyilvánvalóan sérti a releváns alapvető jogi követelményeket.”⁴²

A klímavédelemmel szorosan összefüggő két bűncselekménynél, így az ózonkárosító anyagokkal, valamint a fluortartalmú üvegházhatású gázokkal kapcsolatos jogellenes magatartásoknál a súlyos gondatlan alakzatot is büntetendővé kell nyilvánítani.⁴³

Szigorúbb büntetőjogi szankciók

További jelentős változást hozott az új irányelv a büntetőjogi szankciók tekintetében is, hiszen a szabadságvesztés büntetés kapcsán *minimum-küszöbértékeket* határoztak meg. A 2008. évi irányelv a kilenc környezeti bűncselekménynek csupán a *hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal* való üldözését írta elő, feltéve, hogy azokat jogellenesen, szándékosan vagy legalább súlyos gondatlanságból követték el.⁴⁴

A természetes személy által elkövetett környezeti bűncselekmények az új irányelv szerint a büntetési tétel minimuma: 3, 5, 8 vagy 10 évig terjedő szabadságvesztés. A differenciálás alapja egyrészt a környezeti bűncselekmény típusa, illetve az okozott eredmény (így például a szándékos elkövetés jelentős méretű vagy környezeti értékű ökoszisztéma vagy egy védett területen található élőhely vagy a levegő-, talaj- vagy vízminőség pusztulását vagy akár visszafordíthatatlan, akár hosszan tartó, széles körű és jelentős károsodását okozza, ez felöllelhet úgynevezett „ökokódiomhoz” hasonló magatartásokat is).⁴⁵ Továbbá ha a bűncselekmény bármely személy *halálát idézte elő*, a büntetési

⁴² (EU) 2024/1203 irányelv 3. cikk (1) bekezdés.

⁴³ (EU) 2024/1203 irányelv 3. cikk (2) bekezdés s) és t) pont.

⁴⁴ 2008/99/EK irányelv 5. cikk.

⁴⁵ (EU) 2024/1203 irányelv, Preambulum 21. pontja.

tétel felső határa 10 évig terjedő szabadságvesztés. Az irányelvben szabályozott további szankciók/jogkövetkezmények: a környezet helyreállítása, kártérítés, pénzbírság, közbeszerzési eljárásokból kizárás, eltiltás vezető tisztségtől vagy közhivatali tisztség betöltésétől.

Az irányelv a jogi személyek felelősségét, illetve a jogi személyekkel szemben kiszabható szankciókat is részletesen szabályozza. A pénzbírság felső határa vagy (a) a teljes globális árbevétel 5%-a (a jogi személy által a jogsértés elkövetését megelőző üzleti évben vagy a pénzbírság kiszabásáról szóló határozatot megelőző üzleti évben elért), vagy (b) meghatározott összeg (40 millió euró); más esetben a teljes globális árbevétel 3%-a vagy 24 millió eurónak megfelelő összeg.

Kiemelendő, hogy az irányelv közérdekből a bírósági határozat egészének vagy egy részének közzétételére is lehetőséget biztosít mind a természetes személy, mind pedig a jogi személy felelősségre vonása esetén. Az elítélt személyek bírósági határozatban foglalt személyes adatainak közzététele csak kellően indokolt, kivételes esetekben lehetséges.⁴⁶

A környezeti bűncselekmények határokon átvélő jellegére tekintettel fontos megemlíteni, hogy az irányelv a joghatóságra vonatkozóan is részletes szabályokat tartalmaz.⁴⁷

A környezeti bűnözés elleni fellépést javító, illetve a prevenciót szolgáló intézkedések

Az irányelv előírja a tagállamok számára 2027. május 21-ig a környezeti bűncselekmények elleni küzdelemre vonatkozó *nemzeti stratégia* kidolgozását, továbbá rendelkezik a *statisztikai adatgyűjtésről*, valamint a bírók, ügyészek, rendőri és igazságügyi személyzet és a hatóságok személyzete számára *képzés biztosításáról*, valamint a tagállamokon belüli illetékes hatóságok közötti *koordinációról és együttműködésről*.⁴⁸ A prevenció fontosságára is felhívja a figyelmet az irányelv, a tagállamoknak tájékoztató, figyelemfelhívó kampányokat, kutatási, oktatási programokat kell indítaniuk a környezeti bűncselekmények visszaszorítása érdekében.⁴⁹

⁴⁶ (EU) 2024/1203 irányelv 5. cikk (3) bekezdés, 7. cikk (2) bekezdés j) pont.

⁴⁷ (EU) 2024/1203 irányelv 12. cikk.

⁴⁸ (EU) 2024/1203 irányelv 18–22. cikk.

⁴⁹ (EU) 2024/1203 irányelv 16–17. cikk.

Jogharmonizáció hazánkban

A 2012. évi Btk. külön fejezetben szabályozza a *környezet és természet elleni bűncselekményeket*. A 2024. évi új büntetőjogi irányelv rövid áttekintéséből is látható, hogy a jogharmonizáció szükségessé teszi a Btk. módosítását, amely egyrészt új, a klímavédelmi büntetőjog körébe tartozó bűncselekmények beiktatásával, másrészt a meglévő bűncselekmények új elkövetési magatartásokkal történő kiegészítésével érhető el (így például a környezetkárosítás, a Btk. 241. § módosításával). Az irányelv a legsúlyosabb esetekben a szabadságvesztés felső határát minimum 10 évben határozza meg. A hatályos magyar szabályozás alapján maximum nyolc évig terjedő szabadságvesztés szabható ki a környezeti bűncselekmény elkövetőjével szemben, így a jogharmonizáció a büntetési tétel szigorításával is együtt fog járni. Kiemelendő továbbá, hogy a hazai szabályozás a károsodott környezet eredeti állapotának helyreállítását jelenleg is értékeli (meghatározott esetekben büntethetőséget megszüntető okként, illetve a büntetés korlátlan enyhítését megalapozó körülményként).⁵⁰

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a korábbi irányelvhez képest sokkal részletesebb szabályokat tartalmaz a 2024. évi irányelv.

ZÁRÓGONDOLATOK

A klímabüntetőjog kialakításánál számos dogmatikai alapkérdés vár tisztázásra. A globális klímavédelmi célok eléréséhez szükséges a büntetőjogi eszközök igénybevétele is azok preventív és represszív hatására is tekintettel, hiszen az eddigi közigazgatási jogi eszközök kevésnek bizonyultak. A ma hatályos büntetőjog is szabályoz egyes, éghajlatot veszélyeztető magatartásokat átfogó védelem nélkül. Az új irányelv preambuluma hangsúlyozza, hogy a büntetőjogi és a közigazgatási jogi eszközöknek ki kell egészíteniük egymást a környezetet károsító jogellenes magatartások megelőzése és az ilyen magatartásoktól való elrettentés érdekében.⁵¹ A környezetvédelemhez hasonlóan a klímavédelem területén is szükségszerű a büntetőjog közigazgatási joggal való kapcsolata.⁵²

⁵⁰ GÖRGÉNYI–UDVARHELYI 2019.

⁵¹ (EU) 2024/1203 irányelv, Preambulum 4. pont.

⁵² Vö. a környezetjog vonatkozásában: GÖRGÉNYI 1997: 25.

Az EJEB klímavédelem tárgyában hozott ítélete is alátámaszthatja azt a megközelítést, hogy az éghajlat egy olyan társadalmi alapérték, amelyet büntetőjogi védelemben kell részesíteni. A *klímabűncselekmények* kodifikálásánál mérlegelni szükséges annak *keretjellegű*⁵³ vagy *autonóm* (közigazgatási jogtól független)⁵⁴ szabályozási koncepcióját.⁵⁵ Az akcesszórius (járulékos) jellegű klímabüntetőjog mellett szóló érv, hogy a klímavédelem egyrészt jogalkotói döntést igényel, amelynél számos szempontot kell mérlegelni (például fenntarthatósági, ökológiai, társadalmi, gazdasági szempontok stb.), továbbá figyelembe kell venni az adott ágazat sajátosságait is (mezőgazdaság, élelmiszeripar stb.), másrészt közigazgatási határozatok is szükségesek a végrehajtáshoz. Így a közigazgatási jognak, illetve adott esetben a közigazgatási hatósági határozatnak meghatározó szerepe van a jogellenesség kérdésének eldöntésénél. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a büntetőjogi szabályozás nem tartalmazhat többletelemet, így például az eredmény meghatározását, amelyre az új irányelvben is találunk példát. Az egyre erősödő „klímavészhelyzetre” való tekintettel a környezet- és éghajlatvédelem területén határokon átnyúló szolidaritásra van szükség, ami új etikai és jogi alapokat is igényel.⁵⁶

IRODALOMJEGYZÉK

- BÖGÖS Fruzsina (2023): Az éghajlatváltozással kapcsolatos perek jelene és jövőjének lehetséges irányai. *Közigazgatási Tudomány*, 3(1), 115–138. Online: <https://doi.org/10.54200/kt.v3i1.52>
- CZINE Ágnes (2022): A természet és a környezet védelme az Alaptörvényben. In DOMOKOS Andrea (szerk.): *A természet, a környezet büntetőjogi védelme*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 11–20.
- DANNECKER, Gerhard – JACSÓ, Judit (2024): Bericht über die internationale Konferenz „Green Criminology and Green Deal”. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 36(24), 1153–1158.

⁵³ FRISCH 2024; 2015.

⁵⁴ SATZGER – VON MALTITZ 2021.

⁵⁵ Lásd a környezeti bűncselekményekkel összefüggésben a szabályozások csoportosításáról: GÖRGÉNYI 1997: 25–29.

⁵⁶ A tanulmány az Alexander von Humboldt Alapítvány által támogatott a Heidelbergi Egyetem és Miskolci Egyetem büntetőjogi intézetei közötti, „A vállalatok büntetőjogi felelősségének rendszerezése” című intézeti partnerségi projekt keretében valósult meg.

- FAURE, Michael (2024): The Creation of an Autonomous Environmental Crime through the New EU Environmental Crime Directive. *Eucrim*, (2), 153–157. Online: <https://doi.org/10.30709/eucrim-2012-011>
- FRISCH, Wolfgang (2015): Strafrecht und Klimaschutz. Möglichkeiten und Grenzen eines Beitrags des Strafrechts zum Klimaschutz nach Maßgabe internationaler Klimaübereinkünfte. *Goldammer's Archiv für Strafrecht*, 162(8), 427–442.
- FRISCH, Wolfgang (2024): Strafrechtlicher Klimaschutz – Notwendigkeit und grundsätzlicher Zuschnitt. In SATZGER, Helmut – VON MALTITZ, Nicolai (szerk.): *Klimastrafrecht. Die Rolle von Verbots- und Sanktionsnormen im Klimaschutz*. Baden-Baden: Nomos, 23–39. Online: <https://doi.org/10.5771/9783748919384-23>
- GÖRGÉNYI Ilona (1997): A környezetvédelmi büntetőjog alapp problémái. In FARKAS Ákos – GÖRGÉNYI Ilona – LÉVAY Miklós (szerk.): *Ünnepi tanulmányok II. Horváth Tibor az ünnepelt 70. születésnapjára*. Miskolc: Bíbor, 21–36.
- GÖRGÉNYI Ilona (2018): Környezetvédelmi büntetőjog az európai elvárásokra figyelemmel. *Agrár- és Környezetjog*, 13(25), 63–80. Online: <https://doi.org/10.21029/JAEL.2018.25.46>
- GÖRGÉNYI Ilona – UDVARHELYI Bence (2019): A környezeti bűncselekmények megítélésének változásai a hazai büntetőjogban. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2/1. Különszám), 316–336.
- GYÜRE Annamária Csilla (2018): *Az éghajlat védelmének jogi keretei*. PhD-disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- LUX Ágnes (2024): Kétarcú klímadöntés Strasbourg-ban. *JTiblog*, 2024. április 18. Online: <https://jog.tk.hu/blog/2024/04/ketarcu-klimadontes-strasbourg>
- PAPP Petra (2022): Az ózonréteg nemzetközi és hazai jogi védelme. In DOMOKOS Andrea (szerk.): *A természet, a környezet büntetőjogi védelme*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 157–181.
- POLT Péter (2013): XXII. fejezet. A környezet és természet elleni bűncselekmények. In POLT Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár*. Budapest: Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó.
- SATZGER, Helmut – VON MALTITZ, Nicolai (2021): Das Klimastrafrecht – ein Rechtsbegriff der Zukunft. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtsrechtswissenschaft*, 133(1), 1–34. Online: <https://doi.org/10.1515/zstw-2021-0001>
- SATZGER, Helmut – VON MALTITZ, Nicolai (2024): *Klimastrafrecht. Die Rolle von Verbots- und Sanktionsnormen im Klimaschutz*. Baden-Baden: Nomos. Online: <https://doi.org/10.5771/9783748919384>
- SULYOK Katalin (2020): A klímaperek kihívásai és sikerei – az Urgenda-ítélet tanulságai. *Közjogi Szemle*, 13(1), 1–7.
- SULYOK Katalin (2021): A jövő nemzedékek érdeke mint a jelen generáció mozgásterének korlátja az Alkotmánybíróság és a német Szövetségi Alkotmánybíróság legújabb döntéseiben. *Közjogi Szemle*, 14(3), 12–18.